

การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power
บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

The Development of Knowledge in Performing Arts to Enhance Community
Capacity as Soft Power, Based on Cultural Identity and Local Wisdom of Mueang
Kaen Phatthana Municipality, Mae Taeng District, Chiang Mai Province

สุนิสา สุกิน¹ และ ชัยวิชญ์ ใจหาญ^{2*}

Sunisa Sukin¹ and Chappavich Jaihan^{2*}

อาจารย์ ดร. สาขานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่¹

อาจารย์ สาขานาฏศิลป์ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่²

Lecturer, Dr., Department of Dance Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Chiang Mai Rajabhat University¹

Lecturer, Department of Dance Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Chiang Mai Rajabhat University²

*Corresponding author, e-mail: Chappavich_jai@g.cmru.ac.th

วันที่รับบทความ: 14 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ: 2 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ: 10 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง นาฏศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา 2) สร้างสรรค์การแสดง 3) พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง 4) เพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา กระบวนการวิจัย คือ การวิจัยและพัฒนา ร่วมกับการสร้างสรรค์การแสดง ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานด้วยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและเชิงสร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบทดสอบ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ และ 4) แบบประเมินการสร้างสรรค์การแสดง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้นำชุมชน ประธานแม่บ้าน กลุ่มทางด้านศิลปะการแสดงของชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา จำนวน 27 ชุมชน การวิจัย มี 3 ระยะ 8 ขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเมืองแกนมีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมหลายแห่ง ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ พบการฟ้อนเล็บและรำวงย้อนยุค 2) ผลการสร้างสรรค์การแสดง คือ ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน โดยออกแบบสร้างสรรค์เพลง บทร้องขึ้นใหม่ ใช้วงดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับยังคงรูปแบบเอกลักษณ์การแต่งกายแบบฟ้อนเล็บการสร้างสรรค์ทำฟ้อนใช้ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ ทำรำมีทำในเพลงแม่บท จำนวน 7 ท่า ทำรำตีบท จำนวน 17 ท่า ใช้ทำรำของนาฏศิลป์ล้านนา คือ ฟ้อนเล็บ ทั้งหมด 9 ท่า ผลการประเมินคุณภาพการแสดง รวบรวมองค์ประกอบทุกด้านคือ $\bar{X} = 4.17$ อยู่ในระดับดี $SD = 0.20$ 3) ผลการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง จัดทำเครื่องมือสื่อการเรียนรู้ในเนื้อหาประวัติการสร้างสรรคการแสดง องค์ประกอบการแสดง การแต่งหน้าและการทำผม โดยมีผล

การทดลอง คะแนนเต็ม 20 คะแนน คือ ผลการทดสอบก่อนปฏิบัติทำรำ ($\bar{X}$)=18.16 (SD)=2.23 ผลการทดสอบหลังปฏิบัติทำรำ ($\bar{X}$)=19.74 (SD)=0.77 คะแนนความพึงพอใจผู้เข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X}$)=4.62 (SD)=0.05 การแปลผลระดับความพึงพอใจมาก

คำสำคัญ: ศิลปะการแสดง, นาฏศิลป์, ฟ้อนบวงสรวง, เมืองแกน, Soft Power

Abstract

This research aimed to: 1) study and compile knowledge related to arts and culture, dance performance arts, and local wisdom of Mueang Kaen Pattana Municipality; 2) create a dance performance; 3) develop skills and knowledge in performing arts; and 4) enhance community potential as soft power based on the cultural identity of Mueang Kaen Pattana Municipality. The research employed a research and development approach integrated with performance creation, using a mixed-methods design that combined quantitative, qualitative, and creative research methods. The research instruments consisted of: 1) interview forms, 2) tests, 3) satisfaction assessment forms, and 4) performance creation evaluation forms. The key informants included community leaders, heads of housewives' groups, and community performing arts groups within Mueang Kaen Pattana Municipality, totaling representatives from 27 communities. The research was conducted in three phases comprising eight steps. The findings revealed that: 1) knowledge related to arts and culture, performing arts, and local wisdom of Mueang Kaen indicated the presence of several cultural tourism resources. The local dance performances included Fingernail Dance (Fon Lep) and Retro Circle Dance (Ram Wong Yonk Yuk). 2) The creative performance developed was Fon Buang Suang Phaya Sam Fang Kaen. Newly composed music and lyrics were created, accompanied by a northern Thai folk music ensemble. Costumes and accessories retained the distinctive identity of traditional Fon Lep attire. The choreography was developed based on dance composition theory, incorporating seven principal movements derived from the master repertoire songs, A Set of seventeen interpretive dance gestures and a total of nine movements adapted from Lanna dance, specifically Fon Lep. The overall quality evaluation of the performance across all components yielded a mean score of 4.17, indicating a good level (SD = 0.20). 3) The results of skill and knowledge development in performing arts included the creation of learning media covering the history of performance creation, performance components, makeup, and hairstyling. The experimental results, with a full score of 20, showed a pre-test results of dance performance skills of 18.16 (SD = 2.23) and a post-test results of dance performance skills of 19.74 (SD = 0.77). Participant satisfaction with the activities was at a high level, with a mean score of 4.62 (SD = 0.05).

Keywords: Performing Arts, Thai Dance, Fon Buangsuan, Muang Kaen, Soft Power

บทนำ

“เมืองแกน” เป็นชื่อเมืองที่ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำแกนหรือร่องแกน ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านเมืองแกน ในตำนานเมืองแกนมีชื่อหลายชื่อ เช่น เมืองกั้งแก่น พันนาฝั่งแกน ท่งพันแอกพันเผือ ท่งขึ้นแห้ง และชื่อเมืองแกนผาหลวง แต่ส่วนใหญ่จะเรียก พันนาฝั่งแกน ซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การตั้งเมือง ในอดีตเมืองแกนมีมาแล้วตั้งแต่สมัยพญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ (ก่อน พ.ศ. 1839) ต่อมาในสมัยพญาแสนเมืองมา กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ (ระหว่าง พ.ศ. 1928-1944) พระชายา (มเหสี) ของพญาแสนเมืองมา พระนางได้ประสูติราชบุตรที่พันนาฝั่งแกน จึงทรงพระราชทานนามว่า “สามฝั่งแกน” หรือ “เจ้าสามฝั่งแกน” ตำนานเชียงใหม่ได้กล่าวสรรเสริญพระเกียรติของเจ้าสามฝั่งแกนถึงการมีสติปัญญา ความสามารถ อดทนจากลำห้วย จัดการรักษาบ้านเมืองในเวลาศึกสงครามดีมาก การป้องกันการรุกรานของฮ่อและศึกสงครามกับกรุงสุโขทัย ในด้านศาสนาได้มีการสถาปนาภิกษุสงฆ์ขึ้นใหม่ หลังจากส่งพระมหาเถระจากเชียงใหม่ 25 องค์ เดินทางไปศึกษาที่วัดภูป่าราม นครอนัรธาปุระในลังกา เมื่อปี พ.ศ. 1967 โดยกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าแดงมหาวิหารและที่วัดป่าแดงนี้เป็นสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพญาสามฝั่งแกน พระเจ้าสามฝั่งแกนโปรดให้สร้างวัดใหญ่ในตำบลพันนาฝั่งแกนขนานนามว่า “วัดพิง” หรือ “วัดบุรณฉันท” ในปัจจุบันคือวัดศรีมงคลเมือง อยู่ที่ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และยังได้สถาปนาเวียงเจ็ดลินขึ้นเพื่อใช้เป็นวัดอุปถัมภ์ในการเป็นป้อมปราการป้องกันข้าศึกที่จะมารุกรานเชียงใหม่ เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณพระเกียรติยศแห่งองค์พระเจ้าสามฝั่งแกน พสกนิกรในท่งพันแอกพันเผือ พันนาฝั่งแกน จึงได้รวบรวมพลังแห่งจิตศรัทธา ร่วมกันจัดพิธีเททองหล่อพระบรมราชานุสาวรีย์ของพระองค์ท่านไปเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 และได้อัญเชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าสามฝั่งแกน ขึ้นประดิษฐานบนแท่นพระบรมราชานุสาวรีย์ ในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2554 หรือวัน “พญาวัน” ตามปฏิทินของชาวล้านนา พร้อมกันนี้ ได้กำหนดให้มีพิธีวางศิลาฤกษ์เสาอินทขิลเมืองแกน ในวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2555 และถือให้เป็นวันบวงสรวงพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าสามฝั่งแกนของทุกปี (สำนักงานเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2563) ซึ่งปัจจุบันเมืองแกนได้มีการยกระดับเป็นเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอแม่แตง ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 ระยะทางประมาณ 48 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่แตง เป็นระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร มีเขตการปกครองครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลช่อแล มี 6 หมู่บ้าน และตำบลอินทขิล มี 10 หมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่ที่ 1 - หมู่ที่ 10 (ยกเว้นหมู่ที่ 9) เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 27 ชุมชน มีสถานที่ท่องเที่ยวโบราณสถานที่สำคัญ เช่น วัด และโบราณสถานแหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน เป็นต้น เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามีศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์อยู่หลากหลาย และมีประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันอย่างยาวนาน นอกจากนี้เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนายังมีกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง การฟ้อนรำของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นหลายหมู่บ้าน (งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา, 2566)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านมีประวัติและเรื่องราวยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน มีความเด่นชัดในเอกลักษณ์ของตนเองตามรูปแบบลักษณะลีลาความเคลื่อนไหว น้ำเสียงตามสำเนียงท้องถิ่น ซึ่งพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีกลุ่มชมรมชาวบ้านทั้งคณะช่างฟ้อน และคณะวงดนตรีพื้นบ้าน ที่ได้มีการแสดงในงานประเพณีวันสำคัญต่าง ๆ ของชุมชน แต่ยังไม่มีความหลากหลาย และมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับองค์ประกอบของการแสดง อีกทั้งความเชื่อของคนยุคใหม่ที่ทำให้เกิดความท้อแท้ในการสืบทอด จึงขาดแนวทางการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมตะวัน สารพันธ์ (2562) เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขต

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เสนอแนวทางการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม คือ การจัดการแสดงและสาธิตเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักให้มากขึ้น รวมกลุ่มพร้อมให้คำแนะนำ และส่งเสริมผู้ที่อยากรู้และพร้อมสืบทอดเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างต่อเนื่องให้คนในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา และสร้างเครือข่ายปราชญ์ด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่คนในชุมชนให้ได้เรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ สืบทอดได้อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน อีกทั้งเปิดเวทีให้ปราชญ์ชุมชนได้เปิดการเรียนรู้สร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปอย่างยั่งยืน

จากความเป็นมาของข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน วัดวาอารามที่สวยงาม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ของพญาสามฝั่งแกน อีกทั้งยังได้มีส่วนร่วมในการสำรวจความต้องการทางด้านศิลปะการแสดงและการลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์ข้อมูลจากบุคคลในชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา พบว่าเมืองแกนมีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย แต่ยังไม่มีการถอดองค์ความรู้และการสืบทอดด้านศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ การฟ้อนรำ และยังไม่มีการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นจึงจัดทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การสร้างสรรคการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น คือ การฟ้อน บวงสรวงพญาสามฝั่งแกน เป็นการสักการบูชาพญาสามฝั่งแกนที่มีความสำคัญกับชาวเมืองแกน หรือใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ ของชุมชนและจัดกิจกรรมการทดลองเชิงปฏิบัติการการแสดงที่สร้างสรรค์ให้กับกลุ่มชมรมชาวบ้านทางด้านศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมให้กับเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา เป็นการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ.2566 - 2570) นโยบายของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนา Soft Power ของชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก อนุรักษ์ สืบสานและสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงให้อยู่คู่กับชุมชนและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง นาฏศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อสร้างสรรค์การแสดงที่ใช้ในกิจกรรมบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนที่เป็นอัตลักษณ์ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงให้กับกลุ่มชมรมชาวบ้านทางด้านศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเณง จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาข้อมูลการทบทวนวรรณกรรม ดังข้อมูลต่อไปนี้

1. ศิลปะการแสดง นาฏศิลป์

ศิลปะการแสดง (Performing Arts) คือ การแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก และเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านการแสดงสดต่อหน้าผู้ชม โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ศิลปิน (ผู้ถ่ายทอด) ศิลปประดิษฐ์ (บทละคร เนื้อหา เรื่องราว เครื่องแต่งกาย ดนตรี แสง สี เสียง) และ ผู้ชม (ผู้รับรู้และอุปถัมภ์) ซึ่งการแสดงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อความงาม ความบันเทิง หรือเพื่อก่อให้เกิดการคิดวิพากษ์วิจารณ์นำไปสู่การพัฒนาสังคม

Schechner (2002) นักวิชาการด้าน Performance Studies อธิบายว่า “การแสดง” (performance) คือ การกระทำใด ๆ ที่ถูกจัดวางให้มาสังเกตและมีความหมายพิเศษกว่าพฤติกรรมปกติ ซึ่งครอบคลุม ทั้งศิลปะการแสดงและกิจกรรมทางสังคม พิธีกรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554) ให้ความหมายไว้ว่า “ศิลปะการแสดง” คือ ศิลปะที่ต้องมีการสาธิตหรือการกระทำให้ผู้อื่นเห็น เช่น ดนตรี การฟ้อนรำ การละคร และให้นิยามว่า “นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ”

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ได้ให้ความหมายของบทบาท หมายถึง การพิจารณาว่านาฏศิลป์มีส่วนอย่างไรบ้างในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งที่เป็นกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ใช้นาฏศิลป์เป็นส่วนสำคัญของการดำเนินชีวิตในเวลาปกติและในโอกาสพิเศษอยู่ตลอดเวลา

2. Soft Power

Soft Power หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นเต็มใจทำตามที่เราต้องการ โดยไม่ต้องใช้กำลังหรือการบังคับแต่ใช้พลังดึงดูดใจจากวัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ แนวคิดนี้ริเริ่มโดย โจเซฟ ไน (Joseph Nye) ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์จาก Harvard University เป็นผู้บัญญัติคำว่า Soft Power ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญที่หลายประเทศนำไปปรับใช้ รวมถึงประเทศไทย (Nye, 2004)

3. อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

อัตลักษณ์วัฒนธรรม" หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของกลุ่มคน สังคม หรือชาติพันธุ์ ซึ่งรวมถึงภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น ศาสนา ประเพณี ศิลปะ ความเชื่อ อาหาร และลักษณะอื่น ๆ ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ ความแตกต่าง และคุณค่าทางจิตใจที่หล่อหลอมให้กลุ่มนั้น ๆ มีความภาคภูมิใจและรับรู้ถึงความเป็นพวกเดียวกัน อัตลักษณ์วัฒนธรรมมีองค์ประกอบ ดังข้อมูลต่อไปนี้ 1) ภาษาและวรรณกรรม ภาษาที่ใช้และวรรณคดีที่สะท้อนภูมิปัญญา 2) ศาสนาและความเชื่อ หลักคำสอนและวิถีชีวิตที่ยึดโยง ความศรัทธา 3) ศิลปะและสถาปัตยกรรม เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ประเพณีและเทศกาล 5) วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียม

4. การพัฒนาชุมชนบนฐานทุนวัฒนธรรม

บุญยิ่ง ประทุม (2566) ได้สรุปความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้ 1) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้ชุมชนเจริญขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง 2) เป็นวิธีการนำทรัพยากรธรรมชาติและคนในชุมชนมาให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนให้มากที่สุด 3) เป็นขบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยการเน้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวคิดที่ถูกต้อง 4) แผนงานพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับขีดความสามารถของประชาชนและแนวนโยบายรัฐ

Bourdieu (1986) นิยามทุนทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลวัตถุ สิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน แต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำ เพื่อสืบทอดผ่านทางระบบ

การศึกษา ผลผลิตที่ได้จากการสะสมทุนทางวัฒนธรรมคือ รสนิยม (taste) จะสร้างความแตกต่างและเป็นเครื่องมือที่ใช้
 อารมณ์รักษาชนชั้นในสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป

5. การสร้างสรรค์การแสดงและการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) อธิบายว่า นาฏยลักษณ์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำหน้าที่บ่งชี้รูปแบบ
 โครงสร้างเนื้อหา และวิธีการแสดงของชุดการแสดงนาฏศิลป์ ซึ่งช่วยให้สามารถจำแนกความแตกต่างของการแสดงแต่ละ
 ชุดได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสะท้อนลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงนั้น ๆ โดยนาฏยลักษณ์สามารถ
 พิจารณาได้จากองค์ประกอบหลักของนาฏศิลป์ 4 ประการ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการแสดง ดนตรี
 และลักษณะการแสดง สอดคล้องกับแนวคิดของ ชมนาด กิจจันทร์ (2547) ที่ระบุว่า นาฏยลักษณ์หมายถึงลักษณะเฉพาะ
 ในด้านใดด้านหนึ่งของนาฏศิลป์ ซึ่งทำให้สามารถจำแนกและอธิบายความแตกต่างระหว่างนาฏศิลป์แต่ละรูปแบบได้
 อย่างเป็นระบบและชัดเจน นอกจากนี้ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ได้กล่าวถึง นาฏยประดิษฐ์ ว่าเป็นกระบวนการทาง
 ความคิดและการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ชิ้นใหม่ อาจอยู่ในรูปของการพัฒนาแนวคิด
 รูปแบบ ท่าทาง และวิธีการแสดงใหม่ หรือการนำผลงานนาฏศิลป์ในอดีตมาปรับปรุง พัฒนา หรือผสมผสาน เพื่อให้
 เกิดผลงานที่มีความแปลกใหม่และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ในทำนองเดียวกัน ฉันทนา เอี่ยมสกุล (2554) ได้ให้ความหมายของ
 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ว่าเป็นกระบวนการคิดประดิษฐ์และออกแบบท่ารำ ซึ่งอาจเป็นการแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ หรือ
 การแสดงบทบาทของตัวละคร โดยครอบคลุมถึงการออกแบบท่ารำ การประพันธ์เพลง และการออกแบบเครื่องแต่งกาย
 ขึ้นใหม่ ทั้งนี้ การสร้างสรรค์ดังกล่าวอาจยังคงยึดถือโครงสร้างและแบบแผนดั้งเดิมของนาฏศิลป์ไว้เป็นพื้นฐาน

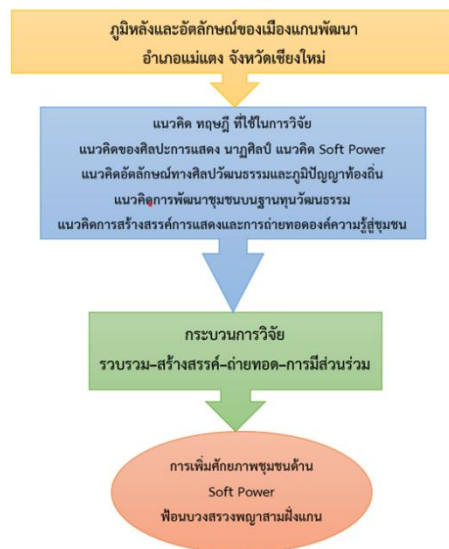
6. ภูมิหลังและอัตลักษณ์ของเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเทศบาลเมือง ตั้งอยู่บริเวณ
 ทิศตะวันออกของอำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ มีศาสนสถานสำคัญ เช่น วัดบ้านเด่น เสาหลักเมือง อนุสาวรีย์พระเจ้า
 สามฝั่งแกน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เขื่อนแม่งัด น้ำตกบัวตอง ทุ่งดอกคอสมอส ทำให้เมืองแกนเป็น
 จุดหมายที่ผสมผสานความงามทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน ศิลปวัฒนธรรมของ
 เมืองแกนมีความเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเด่นชัด โดยปรากฏผ่านประเพณีสำคัญต่าง ๆ เช่น
 ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเป็ง ประเพณีสืบชะตา ประเพณีเข้าพรรษา และกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นในวัดและ
 ชุมชนตลอดทั้งปี ประเพณีเหล่านี้มิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การถ่ายทอด
 คุณค่าทางสังคม และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอีกด้วย ในด้านศิลปะการแสดง เมืองแกนยังคงอนุรักษ์
 และสืบทอดการแสดงพื้นบ้านล้านนา ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนเจิง กลองสะบัดชัย และการแสดงพื้นบ้านที่
 เกี่ยวข้องกับงานบุญและพิธีกรรมของชุมชน ศิลปะการแสดงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจใน
 อัตลักษณ์ท้องถิ่น และเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประวัติศาสตร์ และค่านิยมของชุมชนสู่เยาวชนรุ่นใหม่
 นอกจากนี้เมืองแกนยังมีประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีบวงสรวงพระเจ้าสามฝั่งแกน แสดงถึงความเลื่อมใส ศรัทธา
 ในพระเจ้าสามฝั่งแกนที่มีความปรีชาสามารถ เชี่ยวชาญทางการรบและมีความสำคัญกับชาวเมืองแกน

โดยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง
 นาฏศิลป์เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการสร้างสรรค์การแสดงขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) และการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ มีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ระยะ 8 ขั้นตอน ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์บริบทเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา ระยะที่ 2 การพัฒนาองค์ความรู้และการแสดง ระยะที่ 3 การทดลองใช้ต้นแบบการแสดงในชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังข้อมูลต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ใช้การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) ประชากรกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดกลุ่มประชากรผู้ให้ ข้อมูล ของชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน 2) ประธานแม่บ้าน และ 3) กลุ่มทางด้านศิลปะการแสดงของชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 27 ชุมชน มี 2 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลช่อแล 6 หมู่บ้าน และตำบลอินทิล 10 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 16 หมู่บ้าน จำนวน 50 คน โดยมีเกณฑ์คุณสมบัติการคัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการและเป็นผู้นำท้องถิ่น ดังนี้ 1) ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลา 5 ปี ขึ้นไป 2) ประธานแม่บ้าน ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลา 5 ปี ขึ้นไป 3) ผู้นำทางด้านศิลปะการแสดงของชุมชน มีประสบการณ์ด้านการเข้าร่วมประเพณีและพิธีกรรมในชุมชน มีประสบการณ์ด้านศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ การฟ้อนรำของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลา 5 ปี ขึ้นไป

2) กลุ่มตัวอย่างในการทดลองเชิงปฏิบัติการทำรำ คือ ชมรมชาวบ้านทางด้านศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

งานวิจัยนี้ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย 4 ประเภท ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบทดสอบก่อนและหลังทำกิจกรรม 3) แบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมกิจกรรม 4) แบบประเมินการสร้างสรรค์การแสดง โดยตรวจสอบเครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC) 3 ท่าน มีค่า IOC = 0.6

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาเชิงคุณภาพ 1) ศึกษาเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ 3) วิเคราะห์บริบท จุดเด่น อัตลักษณ์ด้านนาฏศิลป์ที่มีศักยภาพพัฒนาเป็น Soft Power ของเมืองแกนพัฒนา

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ 1) การสังเคราะห์องค์ความรู้ นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาวิเคราะห์ ถอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของเมืองแกน 2) การออกแบบและสร้างสรรค์ จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน ครูภูมิปัญญาและผู้แสดงในชุมชน 3) การตรวจสอบคุณภาพการแสดง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประเมินคุณภาพการแสดง และปรับปรุงการแสดงตามข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 การทดลองใช้การแสดงในชุมชน 1) ดำเนินกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการรำตามการแสดงต้นแบบที่พัฒนา 2) สังเกตผลลัพธ์ กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) สัมภาษณ์สะท้อนผล การถ่ายทอดองค์ความรู้กับผู้เข้าร่วม 4) เก็บข้อมูลผลผลิตและผลลัพธ์ การรับรู้คุณค่าอัตลักษณ์ท้องถิ่นเมืองแกน ความภาคภูมิใจและความร่วมมือของชุมชนและแนวโน้มการใช้ศิลปะการแสดงเป็น Soft Power

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง การทดลองถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดง

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ชุมชนเทศบาลเมืองเมืองแกน นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ของชุมชนมาวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อหาประเด็นหลัก องค์ประกอบของอัตลักษณ์การแสดง รูปแบบศักยภาพ Soft Power รูปแบบองค์ความรู้ทางนาฏศิลป์

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง โดยมีองค์ประกอบของการแสดงคือ ทรงผม เครื่องแต่งกาย คำร้อง ทำนองเพลง และกระบวนการทำรำในการแสดง การทดลองเชิงปฏิบัติการการแสดง วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ด้านการเปลี่ยนแปลงในชุมชน การวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretative Analysis) ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่

โดยผลการวิจัยพบว่า เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอมะแมง มีเขตการปกครองครอบคลุม 2 ตำบล คือ ตำบลช่อแล 6 หมู่บ้าน และตำบลอินทิล 10 หมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่ที่ 1 - 11 (ยกเว้นหมู่ที่ 9) มีชุมชน ทั้งหมด 27 ชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมมากมาย เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าสามฝั่งแกน พิพิธภัณฑ์แหล่งเตาเผาอินทิล วัดเด่นสะหลีศรีเมืองแกน เป็นต้น มีหัตถกรรมภูมิปัญญาชุมชนหลายอย่าง เช่น โคมไฟ 700 ปี กลุ่มชมรมผู้สูงอายุโคมล้านนาบ้านสันป่าสัก กลุ่มแม่บ้านทำตุ๊กตาผ้าบ้านหนองออน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าจากชาวเขาประยุกต์บ้านใหม่ กลุ่มแม่บ้านทำหมากสุ่มหมากพลูล้านนาบ้านเด่น กลุ่มจักสานในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนทางด้านศิลปะการแสดงพบว่าทุกชุมชนมีกลุ่มสตรีแม่บ้านที่สามารถฟ้อนเล็บและรำวงย้อนยุคได้ในการออกงานต่าง ๆ ของชุมชน หรือการไปประกวดในระดับเทศบาล คนตรีมีวงดนตรีและเครื่องดนตรีบางชุมชน เช่น วงสะล้อซอซึง วงกลองตี่โถง กลองปู้จา กลองตะหลดปด กลองมองเซิง เป็นต้น ส่วนด้านการขับร้องไม่มี จะมีเพียงฝึกซ้อมการขับข่อยาวชนในบางพื้นที่เท่านั้น

2. ผลการสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชน Soft Power ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา พบว่า พญาสามฝั่งแกนเป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองแกน ดังนั้นจึงได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของพญาสามฝั่งแกน พบว่า ที่มาของพระนามพญาสามฝั่งแกน ทรงได้รับการตั้งพระนามตามสถานที่ประสูติ ในปัจจุบันสันนิษฐานว่าอยู่ที่ตำบลอินทิล อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่ โดยบริเวณเมืองเก่านี้มีแม่น้ำสามสาย ได้แก่ แม่น้ำแกน แม่น้ำปิง และแม่น้ำส่างด หรือจิด เพราะเหตุที่ประสูติ ณ พันนาฝั่งแกน จึงได้ชื่อว่า “เจ้าสามฝั่งแกน” ตำนานเชียงใหม่ได้กล่าวสรรเสริญพระเกียรติของพระองค์ว่า มีสติปัญญาสามารถองอาจกล้าหาญ จัดการรักษากันเมืองในเวลาศึกสงคราม จึงเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ให้เป็นการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญต่อประวัติศาสตร์ล้านนาและพื้นที่ของชุมชนเมืองแกนพัฒนา

1) การกำหนดรูปแบบการแสดง

การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยได้แรงบันดาลใจมาจากพระบรมราชานุสาวรีย์พญาสามฝั่งแกนในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ทำการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งการรับฟังความต้องการของชุมชนในพื้นที่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ โดยพบว่าชุมชนมีความต้องการศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองแกนพัฒนาและสามารถนำไปใช้แสดงได้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ รวมถึงได้ร่วมลงพื้นที่ในกิจกรรมวันบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนที่ได้มีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ดังนั้นจึงได้สร้างสรรค์การแสดงชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยผสมผสานนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ ใน การนำเสนอถึงการบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญต่อประวัติศาสตร์ล้านนาและพื้นที่ของชุมชนเมืองแกนพัฒนา การแสดงชุดนี้ได้ใช้หลักการสร้างสรรค์ตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์และทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ โดยมีองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ การกำหนดรูปแบบการแสดง คนตรี เพลง เนื้อร้อง เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ท่ารำ อุปกรณ์ประกอบการแสดง รวมถึงโอกาสที่ใช้ในการแสดง

2) การสร้างสรรค์เพลงประกอบการแสดง

ได้สร้างสรรค์เพลงขึ้นใหม่ มีทำนองซอล้านนามาประยุกต์ให้มีการบรรเลงทั้งเครื่องดนตรีล้านนาและเครื่องดนตรีสากล ซึ่งเครื่องดนตรีล้านนา ประกอบด้วย ขลุ่ย สะล้อ ซึ่ง กลองชัยมงคล กลองแอว ตะโพน ปี่ด กลองเท่งทั้ง กังสะดล สว่า ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง และหุ่ย ส่วนเครื่องดนตรีสากล ประกอบด้วย ไวโอลิน วิโอล่า เชลโล่ ดับเบิลเบส เฟรนส์ฮอร์น กลองทิมปานี ฉาบฝรั่ง ทูบลาเบล เสียงคอร์รัส เสียงบรรยายกาศ และเสียงสังเคราะห์ ในทำนองอัตราจังหวะสามชั้น (ช้า) และสองชั้น (ปานกลาง) ประกอบด้วยบทร้อง 8 บท เพลงมีความยาว 7 นาที 30 วินาที ประพันธ์บทร้องโดย ว่าที่ร้อยตรี วีรพร จุ่มใจ โดยมีบทร้องเพลงซอล้านนาดังนี้

บทร้องเพลงซอล้านนา

น้อมวันตา พญาสามฝั่งแกน	โอรสเจ้าแก้ววัน เจ้าแสนเมืองมา
ประสูติกำเนิด ปันนาฝั่งแกน	ปกครองแคว้นแคว้น สถาปนา
สติพระยา เก่งกล้าอาญา	คุ้มป้องบริวาร จัดกำนบ้านเมือง
เจริญรุ่งเรือง พูล่งกำ	ส่งเสริมธรรมาสัมพุทธเจ้า
ก่านศึกสงคราม บ่กำนบ่เขลา	ศัตรูหมู่เหล่า อัดหนายหายหนี
เข้าล่อต่อตี پایเป้งแปไป	เป็นวีระจาย สืบขานนนา
เจ้าสุโขทัย แป้งทัพบุกมา	หวังยึดปันนา เมืองฟ้าฝั่งแกน
แต่เจ้าเมืองแมน ฝั่งแกนบ่ยอม	เข้าตีเข้าซ่อม จันดัยจายมา
หม่ศึกสำคัญ ตามบันทีกว่า	จันฮ่อถ่อมา ส่งทัพบุกตี
ด้วยปาริมี ปรีชาบาทเจ้า	ศัตรูหมู่เหล่า วอดวายหายสิ้น
แต่นั้นสืบมา ผาสุกแดนดิน	สงบทั่วถิ่น ยินดีปรีดา
สถาปนา วัดวาอาราม	แลขานนนาม วัดเพ็งศรีเมือง
ตั้งหมดตั้งมวล ล้วนขานนนาเนื่อง	งดงามประเทือง รุ่งเรืองเมืองแกน
สมแผ่นดินแดน ปันนาฟ้าเจ้า	ลูกหลานต่านเต้า หมูเฮาภูมิใจ
ขอสดุดี ภูมิทรงจาย	รำลึกท่านไท้ ในพระกรุณา
ปวงข้าบาทเจ้า น้อมเฝ้าบูจา	แต่องค์พญา เจ้าสามฝั่งแกน

3) การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ

งานวิจัยนี้ได้สร้างสรรค์เครื่องแต่งกายและการใช้วัสดุเนื้อผ้าให้มีความสวยงามและสีของเครื่องแต่งกายใช้สีชาและสีทอง ซึ่งสีชาหมายถึง ความมีจิตใจที่บริสุทธิ์ผ่องใสที่เหมาะสมกับงานมงคล งานพิธีบวงสรวงต่าง ๆ ส่วนสีทอง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองล้านนาในอดีตและปัจจุบัน โดยเครื่องแต่งกายประกอบด้วย เสื้อผ้าไหมสีชาคอตั้งแขนกระบอกยาวกระดุมผ้าหน้า สวมสไบแบบล้านนาสีทอง นุ่งผ้าชิ้นผ้าฝ้ายสีขาวสอดดินสีทอง ลวดลายขวาง ส่วนตีนจกเป็นลายหงส์คู่ ที่เป็นลายอัตลักษณ์ของเชียงใหม่ ส่วนเครื่องประดับเป็นเครื่องประดับทองลงยาแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองประดับด้วยพลอยสีแดง หมายถึง ความกล้าหาญของพญาสามฝั่งแกน พลอยสีเขียว หมายถึง ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชนเมืองแกนพัฒนา และพลอยสีขาว (ใส) หมายถึง ความบริสุทธิ์ของจิตใจในการสักการะพญาสามฝั่งแกน ได้แก่ สร้อย สักวาล ต่างหู กำไล ทรงผมได้รูปแบบมาจากทรงผมของผู้หญิงชาวล้านนาในอดีตที่รวบขึ้นมวยเก็บกลางศีรษะ ประดับด้วยปิ่นสีทองประดับเพชรและดอกไม้สีทอง (ดอกทองกวาว ดอกไม้ประดับจังหวัดเชียงใหม่)

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง
ที่มา: สุนิษา สุทิน และ ชัพวิญญู ใจหาญ (2568)

4) การสร้างสรรค์ท่ารำประกอบการแสดง

การสร้างสรรค์ท่ารำใช้ท่ารำในเพลงแม่บทในการตีบทหรือท่ารำตามภาษาท่านาฏศิลป์ให้มีความหมายตรงกับบทร้อง อีกทั้งยังได้ใช้หลักกระบวนท่าฟ้อนเล็บแบบดั้งเดิมมาใช้เป็นท่ารำรับระหว่างบท การใช้จังหวะการก้าวเท้าจะย่ำเท้าเหมือนกันทั้งสองฝั่งตลอดทั้งเพลงในช่วงบทร้อง ส่วนช่วงดนตรีรับระหว่างบทจะย่ำเท้าพร้อมหมุนลำตัวไปทางด้านซ้ายโดยเริ่มย่ำเท้าขวาก่อนทั้งหมด 8 จังหวะ ซึ่งการหมุนรอบลำตัวนี้เป็นการออกแบบท่าให้มีความง่ายต่อการปฏิบัติและสามารถจดจำได้ง่าย ส่วนมือจะใช้ท่ารำซ้ำกันในการปฏิบัติทั้งสองฝั่งในเนื้อเพลงในวรรณคดีนั้น ๆ แต่ยังคงความหมายของการตีบทตามเนื้อร้อง การแสดงสามารถจัดรูปแบบการยืนอยู่กับที่โดยไม่ต้องแปรแถว รวมท่ารำทั้งหมด 33 ท่า สามารถแบ่งแนวคิดของท่ารำได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ท่ารำแม่บท จำนวน 7 ท่า ได้แก่ ท่าพรหมสี่หน้า ท่าซึกแป้งผัดหน้า ท่าซึ่ม้าตึคสิ ท่าพิสมัยเรียงหมอน ท่าบัวชูฝัก ท่าเฉิดฉิน และท่าผาลาเพียงไหล่ 2) ท่ารำตีบท จำนวน 17 ท่า ได้แก่ ท่าไหว้วันทา ท่ากล้าหาญ ท่าปกป้อง ท่ารุ่งเรืองศาสนา ท่าสุญสิน ท่าเล่าขาน ท่าไว้มือ ท่าปฏิเสธ ท่าชิงชัย ท่าไว้มือ (ซ้ำ) ท่าอวดววย ท่าภูมิใจ ท่าไว้มือส่งหลัง ท่าไหว้บูชา ท่าพญาสามฝั่งแกน ท่าถวายบังคม และท่าน้อมไหว้สักการะ และ 3) กระบวนท่าฟ้อนเล็บ ในการนำมาใช้เป็นท่ารำในดนตรีรับระหว่างบทร้อง ซึ่งได้เรียงตามลำดับท่ารำฟ้อนเล็บฉบับครูสมพันธ์ โชตนา (วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่) ทั้งหมด 9 ท่า ได้แก่ ท่าเชื่อมจีบส่งหลัง ท่าจันทร์ทรงกลด ท่าไหว้ ท่าบิดบัวบาน ท่ากลางอัมพร ท่าสอดสูงส่งหลัง ท่ายอดดอย ท่าบัวชูฝัก และท่าพรหมสี่หน้าซึ่งการแสดงชุดนี้สามารถแสดงได้ในงานบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ณ พระบรมราชานุสาวรีย์พญาสามฝั่งแกนหรือแสดงในโอกาสทั่วไป เช่น งานมงคลต่าง ๆ หรืองานรื่นเริง งานเทศกาล งานประเพณี เป็นต้น

ภาพที่ 3 คิวอาร์โค้ดวีดิทัศน์การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน

ภาพที่ 4 คิวอาร์โค้ดตารางอธิบายทำรำ เนื้อเพลงและจังหวะทำนองเพลงการแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน

3. ผลการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงในชุมชนเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

นำผลการประเมินคุณภาพการแสดงจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี จำนวน 3 ท่าน มาปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการแสดงให้มีความสมบูรณ์ โดยมีผลการประเมิน คือ $\bar{X} = 4.17$ อยู่ในระดับดี ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $SD = 0.20$ อีกทั้งได้พัฒนาเครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ โดยกำหนดเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของการแสดง องค์ประกอบของการแสดง หลักการแต่งหน้า การทำผมและทำรำ ประกอบการแสดง โดยนำการแสดงไปทดลองปฏิบัติกับกลุ่มสตรีชุมชนเมืองแกน 27 ชุมชน จำนวน 50 คน มีผลการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงชุดฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ดังนี้ ผลคะแนนแบบทดสอบก่อนปฏิบัติทำรำ คะแนนเต็ม 20 คะแนน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 18.16$ คะแนน $SD = 2.23$ ผลคะแนนแบบทดสอบหลังปฏิบัติทำรำ มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 19.74$ คะแนน $SD = 0.77$ ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยผลต่างของคะแนนเพิ่มขึ้น 1.58 คะแนน โดยมีผู้ทำคะแนนเท่าเดิม จำนวน 23 คน คิดเป็น 46 % และผลคะแนนเพิ่มมากขึ้น จำนวน 27 คน คิดเป็น 54 % ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 50 คน คะแนนเต็ม 5 คะแนน ปรากฏว่ามีคะแนน $\bar{X} = 4.62$ คะแนน $SD = 0.05$ การแปลผลอยู่ในระดับความพึงพอใจมากจากการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

4. ผลการเพิ่มศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพชุมชน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ของเมืองแกนในหลายมิติ ดังนี้

1) ศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น การฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนเป็นสื่อทางนาฏศิลป์ที่สะท้อนความเชื่อ ประวัติศาสตร์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมของเมืองแกน โดยเฉพาะการเคารพบูชาวีรบุรุษที่สำคัญในตำนานท้องถิ่นเมืองแกน ส่งผลให้เกิดการธำรง รักษา และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาในรูปแบบการแสดงที่ร่วมสมัยและเข้าถึงคนรุ่นใหม่

2) ศักยภาพด้าน Soft Power ทางวัฒนธรรม การแสดงฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนสามารถพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่ใช้สร้างคุณค่าและภาพลักษณ์ของพื้นที่ ผ่านนาฏศิลป์ ดนตรี เครื่อง แต่งกาย และพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเอื้อต่อการนำไปใช้ในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม งานประเพณี และการท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิด Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น

3) ศักยภาพด้านการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะชุมชน กระบวนการสร้างสรรค์ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งด้านทักษะการแสดง การทำงานเป็นทีม การถ่ายทอดองค์ความรู้ข้ามรุ่น และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มศิลปะการแสดงในชุมชนให้สามารถสร้างผลงานอย่างเป็นระบบ

4) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การแสดงสามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมหรือการแสดงอัตลักษณ์ประจำพื้นที่ ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเมืองแกน สร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่นักท่องเที่ยว และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน

ฐานอัตลักษณ์ของเมืองแกนที่ปรากฏในการแสดงมีหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1) อัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์และความเชื่อ พญาสามฝั่งแกนเป็นสัญลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และความเชื่อของคนในพื้นที่ การนำมาเป็นแก่นแนวคิดของการแสดงสะท้อนความผูกพันของชุมชนกับอดีต และการเคารพต่อบรรพบุรุษและผู้นำในตำนานของเมืองแกน

2) อัตลักษณ์ด้านนาฏศิลป์ล้านนา การใช้ฟ้อนเล็บเป็นฐานของท่ารำ แสดงถึงอัตลักษณ์นาฏศิลป์ล้านนาอย่างชัดเจน ทั้งลีลาท่าฟ้อน จังหวะการเคลื่อนไหว และรูปแบบการแสดงที่อ่อนช้อย สง่างาม

3) อัตลักษณ์ด้านดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ การใช้วงดนตรีพื้นบ้านล้านนาเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างสรรค์เพลงประกอบการแสดง ช่วยสะท้อนรากทางดนตรีของชุมชน และสร้างบรรยากาศทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาและพิธีกรรมการบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน

4) อัตลักษณ์ด้านเครื่องแต่งกายและงานหัตถศิลป์ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับที่คงรูปแบบการแต่งกายฟ้อนเล็บล้านนา สะท้อนภูมิปัญญาด้านงานหัตถศิลป์และความงามเชิงวัฒนธรรมของท้องถิ่น

การถอดองค์ความรู้ ที่ได้จากการทดลองกิจกรรมการแสดง ได้สกัดแก่นสาระจากข้อมูลที่ได้จากภูมิปัญญาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ และการทดลองใช้ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนใน การจัดกิจกรรมการอบรม โดยองค์ความรู้ที่ถอดได้ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 ประเภทหลัก ดังนี้ 1) องค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์นาฏศิลป์ท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านประวัติความเป็นมานาฏศิลป์ท้องถิ่นเมืองแกน รูปแบบการฟ้อนเล็บเมืองแกน และการแสดงที่เกี่ยวข้องกับวิถี ความเชื่อ พิธีกรรม เพลงดนตรีที่เชื่อมโยงกับชุมชนสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนเมืองแกน ด้านเครื่องแต่งกาย วัสดุพื้นถิ่น ท่วงท่ารำและจังหวะที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองแกน ในการฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน 2) องค์ความรู้ด้านการออกแบบและพัฒนาศิลปะการแสดงฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน การประยุกต์นาฏศิลป์ดั้งเดิมกับบริบทสมัยใหม่ มีการปรับทำนองเพลงขึ้นใหม่การออกแบบท่าให้เหมาะกับเนื้อหาของเพลง ดนตรี การรำตีบท และการนำการแสดงนาฏศิลป์แบบดั้งเดิม คือการฟ้อนเล็บมาผสมผสานกับเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ และการสร้างสรรค์ชุดการแสดงที่เชื่อมโยง Soft Power ของท้องถิ่น รวมถึงเทคนิคการผลิตงานศิลปะการแสดง ในรูปแบบของสื่อการสอน ที่มีการบันทึกสื่อดิจิทัลเพื่อสื่อสารสู่สาธารณะ 3) องค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนได้กระบวนการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการแสดง มีการประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิดเห็น มีการสร้างคณะทำงานร่วมระหว่างชุมชน นักวิจัยและหน่วยงานท้องถิ่น 4) การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมการสร้างเครือข่ายทั้ง โรงเรียนวัด ชมรมผู้สูงอายุกลุ่มเยาวชน ศิลปินท้องถิ่นและหน่วยงานท่องเที่ยวและเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ 5) องค์ความรู้ด้านการต่อยอด Soft Power เพื่อการพัฒนาชุมชนการยกระดับการแสดงนาฏศิลป์ ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมของเมืองแกนพัฒนา ปรับรูปแบบการแสดงเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ออกแบบผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เช่น เครื่องแต่งกาย ของที่ระลึก 6) การสื่อสาร Soft Power ด้วยสื่อดิจิทัลผลิตสื่อออนไลน์ ด้วย การอัดคลิป วิดีทัศน์เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นการประชาสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ โดยการใช้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างการรับรู้ระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดและประเทศต่อไป

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษา ผลการวิจัยจากการศึกษารวบรวมองค์ความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมมากมาย เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าสามฝั่งแกน พิพิธภัณฑ์แหล่งเตาเผาอินทิล วัดเด่นสะเหลีศรีเมืองแกน มีหัตถกรรม ภูมิปัญญาชุมชนหลายอย่าง เช่น โคมไฟ 700 ปี (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านม่วงคำ) กลุ่มชมรมผู้สูงอายุโคมล้านนาบ้านสันป่าสัก กลุ่มแม่บ้านทำตุ๊กตาผ้าบ้านหนองออน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเย็บผ้าจากชาวเขาประยุกต์บ้านใหม่ กลุ่มแม่บ้านทำหมากสุ่มหมากพลูล้านนาบ้านเด่น กลุ่มจักสานในรูปแบบต่าง ๆ ด้านศิลปะการแสดงพบว่าทุกชุมชนมีกลุ่มสตรีแม่บ้านที่สามารถฟ้อนเล็บและรำวงย้อนยุคได้ ดนตรีมีวงดนตรีและเครื่องดนตรีบางชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมภูนาฏ ชมภูพันธ์ และคณะ (2558) พบว่าการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นก้าวแรกที่สำคัญ ก่อนที่จะพัฒนารูปแบบของการแสดง อีกทั้งยังสอดคล้องด้านขั้นตอนการดำเนินการในขั้นตอนแรกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิษา สุกิน และ ภัทรศิลป์ สุกินศิลป์ (2563) ที่ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง เชิงวัฒนธรรมในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษารวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่เชียงใหม่ มีการเก็บข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน และเผยแพร่ภูมิปัญญาเชิงวัฒนธรรม นับว่าองค์ความรู้พื้นฐานศิลปวัฒนธรรมเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนาการแสดงให้สอดคล้องกับ อัตลักษณ์ของชุมชน

ผลการศึกษาการพัฒนาอัตลักษณ์ Soft Power จากการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองแกน พบว่าพญาสามฝั่งแกน มีความสำคัญทางด้านความเคารพ ความศรัทธาและมีความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นอย่างยิ่งของชุมชนเมืองแกน ดังนั้นจึงได้สร้างสรรค์การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน เพื่อเป็นการแสดงที่เป็นอัตลักษณ์ Soft Power ของชุมชนเมืองแกน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวีวรรณ วรรณวิไชย (2560) ที่ศึกษาภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร พบว่า การมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนมีความสำคัญในการอนุรักษ์และถ่ายทอดละครชาตรี ซึ่งมีลักษณะเดียวกับกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการแสดงชุดฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดการแสดง อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวินี บุญเสริม (2565) ที่พัฒนาศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีความสอดคล้อง คือ มีการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ การแสดงและอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้มีความตระหนักและคุณค่าในสิ่งที่มีอยู่ของศิลปวัฒนธรรมในชุมชน และสอดคล้องกับพิริลรัตน์ ยศธนสินธุ์ (2567) ได้วิเคราะห์แนวทางการใช้ Soft Power เพื่อผลักดันวัฒนธรรมสร้างชาติ ประเทศไทย โดยศึกษานโยบายของรัฐบาลในช่วงต่าง ๆ และเสนอแนวทางการพัฒนา Soft Power ให้เป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ยั่งยืน จึงสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่สามารถนำทรัพยากรและเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์การแสดงเพื่อส่งเสริม Soft Power

ผลการสร้างสรรค์การแสดงที่ใช้ในกิจกรรมบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนที่เป็นอัตลักษณ์ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้สร้างสรรค์การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน โดยใช้หลักการสร้างสรรค์ตามหลักทฤษฎีนาฏยลักษณ์ โดยมีองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ การกำหนดรูปแบบการแสดง ดนตรี เพลง เนื้อร้อง เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ ท่ารำ อุปกรณ์ประกอบการแสดง รวมถึงโอกาสที่ใช้ในการแสดง โดยแนวคิดการแสดงนำเสนอถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ความกล้าหาญของพญาสามฝั่งแกน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญต่อประวัติศาสตร์ล้านนาและพื้นที่ของชุมชนเมืองแกนพัฒนา โดยได้นำเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างสรรค์การแสดง ทั้งเพลงที่มีทำนองขอล้านนามาประยุกต์ เครื่องแต่งกายตามเอกลักษณ์เครื่องแต่งกาย

ล้านนา การแสดงฟ้อนเล็บมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ทำรำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนวย คมกริช และ สิทธิศักดิ์ จำปาแดง (2565) ที่ศึกษาการออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การออกแบบชุด การแสดงที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ชาติพันธุ์ ท่วงท่าต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เช่นเดียวกับการออกแบบชุดฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนที่น่าเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนามาสร้างสรรค์การแสดง

ผลการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงให้กับกลุ่มชมรมชาวบ้านทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้พัฒนาเครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ใน ด้วยโปรแกรม Canva ได้กำหนดเนื้อหาออกเป็น 3 เนื้อหาหลัก ได้แก่ ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบของการแสดง หลักการแต่งหน้า การทำผมและทำรำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัตน์ ปิ่นแก้ว และคณะ (2567) ที่ศึกษางานวิจัย เรื่องการออกแบบสื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนศาลาติ๊กสำหรับเยาวชนตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่ออกแบบสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนศาลาติ๊กในรูปแบบหนังสือการ์ตูน บอร์ดเกม และแผนที่ชุมชน สร้างความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนให้กับเยาวชน แนวคิดการสร้างสรรค์ องค์ประกอบการแสดง ได้แก่ แนวคิด การแสดง เพลง บทร้อง เครื่องแต่งกาย และ ทำรำประกอบการแสดง อีกทั้งยังได้จัด แสดงเวทีสรุปองค์ความรู้และทักษะทางด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ นวลรวี กระจ่างทอง และ ชุมพล ชะนะมา (2566) ที่สร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุดสะท้อนเงิน ขนมนแสน บ้าน ประโดก ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยการบริการทางวัฒนธรรม โดยชุมชนในรูปแบบการจัดกิจกรรมการเผยแพร่ตามเทศกาลประจำปีของท้องถิ่น อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เซษฐา มุหะหมัด (2564) ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา การแสดงมะโย่ง เมืองปัตตานี ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานวิจัยฉบับนี้ ในการมีการประสานงานกับภาครัฐในท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลจากชุมชน หลากหลายกลุ่ม มีการลงพื้นที่ในการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในชุมชนท้องถิ่นแบบชุมชนมีส่วนร่วม และมีกระบวนการ ทำงานวิจัยโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพชุมชนด้าน Soft Power บนฐานอัตลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ของเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ในหลายมิติ ดังนี้ 1. การสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้ องค์ความรู้ด้านการออกแบบและพัฒนาศิลปะการแสดงฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน การประยุกต์นาฏศิลป์ดั้งเดิมกับบริบทสมัยใหม่ องค์ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม องค์ความรู้ด้านการต่อยอด Soft Power เพื่อการพัฒนาชุมชนการยกระดับการแสดงนาฏศิลป์ 2. การสร้างอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจร่วมของชุมชน ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกนเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมของเมืองแกนพัฒนา จึงเพิ่มศักยภาพชุมชนด้าน Soft Power โดยทำให้เมืองแกนพัฒนามีทั้งองค์ความรู้ที่เป็นระบบ อัตลักษณ์ทาง ศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจน 3. การพัฒนาทักษะและศักยภาพบุคคล 4. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างกว้างขวาง 5. การต่อยอดการแสดงสู่การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น 6. การสร้างภาพลักษณ์และ Soft Power สู่นานาชาติ ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายการสร้าง Soft Power ของ ไทยในบริบทท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1.1 การสร้างสรรค์การแสดง ชุด ฟ้อนบวงสรวงพญาสามฝั่งแกน เป็นการแสดงที่มีที่มาจากบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในพื้นที่ของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างคุณค่าให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญที่เป็นการสร้างจุดแข็งทางศิลปะการแสดงอย่างยั่งยืน ดังนั้นเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนาสามารถนำการแสดงชุดนี้ไปใช้แสดงในงานพิธีกรรมของเมืองแก่นได้

1.2 งานวิจัยนี้ สามารถเป็นต้นแบบในการสร้างคู่มือทางด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ให้กับผู้ที่สนใจหรือนักวิชาการ ได้ไปพัฒนาต่อยอดในพื้นที่ชุมชนอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรสร้างสรรค์การแสดงที่ช่วยส่งเสริมให้มีการแสดงอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นและปลูกฝังให้เด็กเยาวชน และประชาชนเห็นความสำคัญ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาและทางธรรมชาติ แหล่งโบราณสถาน รวมทั้งศิลปะการแสดง ดนตรี การขับร้องพื้นบ้าน ของพื้นที่ชุมชน ท้องถิ่นอื่น ๆ

2.2 ควรมีการวิจัยที่หาแนวทางการส่งเสริมการจัดโครงการการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะทางด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดงให้กับชุมชน เพื่อการสร้างเสริมความแข็งแกร่งบนฐาน อัตลักษณ์ของชุมชนในภูมิภาคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- งานประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา. (2566). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานเทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา*. เทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา. <https://www.muangkaen.go.th/content/generalinfo>.
- ฉันทนา เอี่ยมสกุล. (2554). *ศิลปะการออกแบบท่ารำ (นาฏศิลป์ไทยสร้างสรรค์)*. บพิธการพิมพ์.
- ชมภูณัฐ ชมภูพันธ์, สรินทร คุ่มเขต, และ จุฑาภรณ์ จันทบาล. (2558). การวิจัยและพัฒนาศิลปะการแสดงท้องถิ่นของจังหวัดเลยโดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *Research and Development of Loei Traditional Performing Arts through Participatory Action Research. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 10(32), 83 - 90.
- ขนาด กิจจันทร์. (2547). *นาฏยลักษณ์ตัวพระละครแบบหลวง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chula Digital Collections. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/72358>.
- เชษฐา มุทะมัด. (2564). การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนใต้อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการแสดงมโนห์รา เมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 22(2), 343 - 364.
- นวลรวี กระจ่างทอง และ ชุมพล ชะนะมา. (2566). การพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยนวัตกรรมทางวัฒนธรรมการแสดงนาฏศิลป์ชุด “ขนมจีนบ้านประโดก ตำรับหมื่นไวย” ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนหมื่นไวย จังหวัดนครราชสีมา. *NRRU Community Research Journal*, 17(4), 72 - 89.
- บุญยั้ง ประทุม. (2566). *เอกสารประกอบการสอน ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ภาวิณี บุญเสริม. (2565). การพัฒนาศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์พื้นถิ่นในการรองรับนักท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี. *Journal of Communication Arts*, 40(2), 24 - 40.

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *ความหมายนาฏศิลป์*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิริลรัตน์ ยศธณสินธุ์. (2567). *การวิเคราะห์แนวคิดการใช้ Soft Power เพื่อผลักดันวัฒนธรรมสร้างชาติ*. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. Ramkhamhaeng University.
https://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2567_1745210374_6614830073.pdf.
- ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2560). ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านกับบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น กรณีศึกษาการอนุรักษ์สืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 18(2), 98 - 106.
- วิรัตน์ ปินแก้ว, ปิยะวรรณ ปินแก้ว, และ กฤติยา แก้วสะอาด. (2567). การออกแบบสื่อส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนศาลาติ๊กสำหรับเยาวชนตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. *วารสารรัชต์ภาค*, 18(56), 294 – 317.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิษา สุทิน และ ภัทรศิลป์ สุกันศิลป์. (2563). การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่. *Journal of Buddhist Education and Research*, 6(2), 87 - 102.
- สำนักงานเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา (2563). *ประวัติความเป็นมาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา*. เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา. <https://www.muangkaen.go.th/content/asd>.
- อำนวย คมกริช และ สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2565). การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงพื้นบ้านส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(3), 302 - 315.
- อ้อมตะวัน สารพันธ์. (2562). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร. ทริกยูชียปริทรรศน์*, 3(1), 20 - 30.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Greenwood Press.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power : The Means to Success in World Politics*. Public Affairs.
- Schechner, R. (2002). *Performance Studies : An Introduction*. Routledge.